34e Jaar. 's Hertogenbosch, 1862. No. 154.

DE NOORDBRABANTER,

STAAT- EN LETTERKUNDIG DAGBLAD.

DICERE VERUM QUID VETAT. HORATIUS.

Advertentien f 0,10 per regel. Zegelregt bij elke plaatsing f 0,35. Advertentien, Brieven, Gelden enz. franco aan de Uitgeefster de Wed. D. A. A. DE ROOIJ, Kerkstraat, te 's Bosch.

DINGSDAG 30 DECEMBER.

Deze Courant verschijnt driemaal in de week, Dingsdag, Donderdag en Zaturdag. De abonnementsprijs per 3 maanden is f 3.00, franco per post f 3,30. Afzonderlijke nummers f 0,10 [illegible]

Uithoofde der Feestdagen is dit Nummer eerst heden, Maandag, namiddag uitgegeven.

Wij hebben in der tijde het belangrijk wets-ontwerp op het Middelbaar Onderwijs, dat in de vorige zitting der Staten-Generaal door de Regering ingediend was, bijna geheel medegedeeld. De Tweede Kamer had van dat ontwerp het Voorloopig Verslag opgemaakt toen het vorig zittingjaar gesloten werd. Kort na de opening der tegenwoordige zitting, heeft de minister van Binnenlandsche Zaken de wet op nieuw ingediend, met eenige daarin gebragte verbeteringen, en haar doen vergezeld gaan van eene nieuwe Memorie van Toelichting, welke eigenlijk eene Memorie van Beantwoording is op bovendoeld Voorloopig Verslag.

De Kamer heeft dit ontwerp op nieuw aan een onderzoek in de afdeelingen onderworpen en daarvan een tweede Voorloopig Verslag het licht doen zien.

Wij meenen, om het gewigt van het onderwerp, de geheele paragraaf 2 van dit laatste verslag onzen lezers te moeten mededeelen. Zij luidt aldus:

„In weerwil van de daartegen ingebragte bedenkingen werd door vele leden in het gevoelen volhard, dat bij het tegenwoordig wets-ontwerp het *doel* en de *omvang* van het middelbaar onderwijs in een te [illegible] zin zijn opgevat. Zij waren er ver af de [illegible] der wet te wraken. Zij miskenden geenszins de bestaande behoefte aan zoodanige scholen die daardoor in 't leven zou worden geroepen. Maar zij bleven volhouden, dat de wet niet gezegd kan worden het middelbaar onderwijs in al zijnen omvang te regelen, en dat daarbij te uitsluitend aan technische scholen, aan het verder voortgezet onderwijs voor den zoogenaamden middenstand, is gedacht. Naar hunne opvatting bestaat het criterium van het middelbaar onderwijs niet zoo zeer in de daaronder te rangschikken leervakken, als in den leeftijd der onderwezenen, en in de wijze, waarop aan dezen de leerstof door den onderwijzer wordt medegedeeld. Waar de onderwijzer paedagoog moet zijn, om met vrucht aan kinderen, naauwelijks der lagere school ontwassen, onderrigt in talen en wetenschappen te geven, waar hij zijn onderwijs meer bepaald naar de vatbaarheid zijner leerlingen moet inrigten, beweegt hij zich, welke ook de behandelde talen en wetenschappen zijn, op het gebied van het middelbaar, niet van het hooger onderwijs. Hoe hoog men eene zoogenaamde geleerde vorming moge schatten, zoolang het nog slechts de eerste stappen geldt om voor die vorming geschikt te worden en dus het onderwijs bloot voorbereidend is, kan dit naar 't gevoelen dezer leden, niet anders dan middelbaar worden genoemd. Daarom konden zij het niet goed keuren dat de gymnasia en Latijnsche scholen niet in de voorgestelde regeling van het middelbaar onderwijs begrepen zijn. Er was iets gewrongens in de wijze, waarop die uitsluiting van regeringswege wordt verdedigd, evenzeer als in de redenering der [illegible] van toelichting, die de strekking [illegible] der polytechnische school in deze [illegible]. De Regering erkent dat het onderwijs [illegible] polytechnische school, met andere takken van middelbaar onderwijs vergeleken, zonder twijfel hooger [illegible], maar stelt zekere wettelijke beteekenis van het middelbaar onderwijs daartegen over, die, althans [illegible] niet aan den aard der zaak, maar in [illegible] opvatting ligt.

Zoo men op dit punt terugkwam, was het niet om over *woorden* en *benamingen* te twisten. Het gold hier een vraagstuk van toepassing der grondwet, uit meer dan één oogpunt van praktisch belang. De Grondwet wil regeling van het middelbaar onderwijs bij de wet. Tot die regeling wordt overgegaan, moet zij zoo volledig mogelijk zijn; ook omdat uitgemaakt worde, hoever het toezigt der overheid over den tak van onderwijs zich uitstrekt. Art. 194 der Grondwet heeft in den onderwijzer, die middelbaar onderwijs geeft, waarborgen van bekwaamheid en zedelijkheid geëischt die voor het geven van hooger onderwijs niet worden gevorderd. Blijkbaar heerschte bij den grondwetgever het denkbeeld, dat, vermits de hoogleeraar aan eene universiteit tegenover zijne meer zelfstandige hoorders of kweekelingen een geheel ander standpunt inneemt dan de middelbare onderwijzer tegenover zijne veel jeugdiger leerlingen, op het gebied van hooger onderwijs eene vrijheid kan worden toegekend, die het onraadzaam zou zijn op het aangrenzend gebied te verleenen. Wordt dus de grens van het middelbaar onderwijs te naauw getrokken; wordt alle onderwijs in oude talen, hoe elementair ook, onder hooger onderwijs gerangschikt, dan wordt tegen den geest en de bedoeling van het aangehaalde grondwetsartikel gehandeld.

Deze wijze van beschouwing der zaak vond bij vele andere leden tegenspraak. Er waren daaronder die het gevoelen bleven voorstaan, dat de grondwetgever van 1848, toen hij voor de onderscheidene takken van het onderwijs bijzondere regelen stelde, het oog had en moest hebben op den bestaanden feitelijken en wettelijken toestand. Destijds was, even als tot dusverre, het Koninklijk besluit van 2 Augustus 1815 in kracht, volgens hetwelk de Latijnsche scholen als eerste trap van het hooger onderwijs moeten worden beschouwd. De grondwetgever kon dus, naar de meening van deze leden, niet anders dan onderstellen, dat die afbakening ook in 't vervolg zou worden erkend. Het kon hem niet in de gedachten komen, dat hetgeen hij omtrent het middelbaar onderwijs bepaalde, immer op de Latijnsche scholen of in 't algemeen op het onderwijs in de oude talen zou worden toegepast. Het gevolg is, dat de wetgever niet bevoegd kan worden geacht, thans onder middelbaar of lager onderwijs een bepaald leervak of eenige instelling te begrijpen, die in 1848 tot het hooger onderwijs behoorde. De aan die instellingen bij de Grondwet toegekende vrijheid moest voortdurend worden geëerbiedigd.

De meeste dezer leden gingen echter niet zoo ver. De bevoegdheid des wetgevers om de gymnasia en Latijnsche scholen onder het middelbaar onderwijs te begrijpen, werd niet door hen betwist. Waren deze instellingen in de tegenwoordige regelingswet opgenomen, zij zouden welligt daarin hebben berust. Nu echter de regering, op goede gronden, die men niet noodig vond hier te herhalen, de zaak anders had opgevat, vereenigden zij zich met die opvatting. De door haar gemaakte onderscheiding tusschen geleerde en andere vorming scheen allezins aannemelijk. Bij de onzekerheid, die tot dusver hier te lande omtrent het begrip van middelbaar onderwijs heerschte, kon men de keus, door de Regering tusschen de onderscheidene stelsels gedaan, een gelukkigen greep noemen. Het in werking komen harer voordragt zou ten gevolge hebben, dat eerst en vooral de aandacht gevestigd wierd op de oprigting van goede technische scholen, die, zoo onze natie op het gebied van algemeene beschaving en kennis met de ons omringende volken gelijken tred houden zal, niet langer mogen ontbreken. De regeling der gymnasia en Latijnsche scholen zal, ook volgens de uitdrukkelijke verzekering der memorie van toelichting, daarom niet uitblijven, en zelfs wat de tweede afd. der gymnasia betreft, bij het in werking komen der tegenwoordige wet van zelf volgen. Gedurende eene reeks van jaren zijn de Latijnsche scholen en gymnasia beschouwd als tot het hooger onderwijs te behooren, zonder dat daarvan wat de bekwaamheid en zedelijkheid der leeraren en het toezigt der overheid betreft, nadeelige gevolgen ondervonden zijn. In de rangschikking der voorbereiding voor het bezoek der hoogeschool onder hooger onderwijs lag het voordeel, dat daardoor de wetgever in de gelegenheid zou zijn om, als de regeling van dien laatsten tak van onderwijs aan de orde was, de zoogenaamde propaedeutische studien van het universitair onderwijs af te scheiden en bij de gymnasia over te brengen. Waar door het volgen van de denkbeelden der Regering zoo veel goeds kon worden tot stand gebragt, moest men aan betwistbare begrippen over den omvang van het middelbaar onderwijs of aan eene toch altijd willekeurige onderscheiding niet te zeer blijven hechten.

Van de andere zijde gaf men volstrekt niet toe, dat voor de gymnasia en Latijnsche scholen eene soort van verkregen regt tot rangschikking onder het hooger onderwijs bestaat. Geen blijk hoegenaamd, zeide men, is voorhanden, dat de grondwetgever van 1848 bij het vaststellen van art. 194 eenige bepaalde indeeling der drie hoofdtakken van het onderwijs op het oog had. Hij vergenoegde zich met het geven van enkele voorschriften omtrent elk dier hoofdtakken, maar liet al het overige, en dus ook de afscheiding, onaangeroerd; zoodat de gewone wetgever daaromtrent volkomene vrijheid bezit. Toen in 1848 van de zijde der Dubbele Kamer gevraagd wierd, wat door middelbaar onderwijs ware te verstaan, verwees de Regering naar de daaromtrent vast te stellen wet en noemde zij, enkel als voorbeeld, de industriescholen.

Het besluit van 1815, waarop men zich beroept, kan omtrent dit punt den gewonen wetgever evenmin binden, als de overige daarin vervatte bepalingen een hinderpaal kunnen opleveren voor zoodanige regeling van het hooger onderwijs, als later het meest overeenkomstig met het algemeen belang zal worden geacht. Dat besluit had trouwens niet de strekking om de grenzen van het middelbaar onderwijs te omschrijven, maar veel eer om uit te maken wat destijds door hooger onderwijs, in tegenstelling van lager, wierd verstaan. Toen het werd uitgevaardigd bestonden geene andere dan Latijnsche scholen, uitsluitend voor het onderwijs in het Grieksch, Latijn en de oude geschiedenis bestemd. Sedert zijn de belangrijkste dier instellingen in gymnasia herschapen waar ook de nieuwere talen en letterkunde worden onderwezen en aan de leerlingen eenig begrip van de wis- en natuurkundige wetenschappen medegedeeld. Geheel het vraagstuk, waarop het hier aankomt, is reeds daardoor van aard veranderd.

Zóó weinig heeft, na het in werking komen der Grondwet van 1848, het begrip ingang gevonden, dat voortdurend én de Latijnsche scholen én de gymnasien, zelfs zoover de eerste afd. dezer laatste aangaat, tot het hooger onderwijs behoorden, dat de Staatskommissie voor het hooger onderwijs van 1849 heeft voorgesteld, om die instellingen in haar geheel onder het middelbaar onderwijs te begrijpen, en dat ook het wetsontwerp op het middelbaar onderwijs van 1854 van datzelfde denkbeeld uitging. Al de schrijvers, die in den laatsten tijd hier te lande hunne gedachten over het thans behandelde onderwerp hebben openbaar gemaakt staan een dergelijk gevoelen voor en noemen het begrijpen der gymnasia en Latijnsche scholen onder het hooger onderwijs onergenaardig en verkeerd.

Bij geen onzer naburen wordt de eerste trap van of de voorbereiding tot geleerde vorming als hooger onderwijs beschouwd. Volgens de Belgische wet van 1 Junij 1850 zijn de hoogere middelbare scholen (*les athenées royaux*) zoowel voor het humanitair, als voor het professioneel onderwijs bestemd. Evenzoo omvat de middelbare school (*die höhere Schule*) in Pruissen te gelijk het industrieel, reaal en gymnasiaal onderwijs. Inderdaad vloeit zulks uit den aard der zaak voort en zou de scherpe afscheiding van geleerde en andere vorming, die de regering voorstaat, naar dit gevoelen, tot verkeerde gevolgen van meer dan éénen aard leiden. Daardoor zou aan het denkbeeld voedsel worden gegeven, dat de aanstaande industrieel en ingenieur in geen geval behoefte kon hebben aan eenig onderrigt in de klassieke talen, aan eenige tint van de wetenschap der klassieke oudheid; waardoor dan toch de algemeene beschaving niet zou worden bevorderd. Aan den anderen kant zou het reeds vroeger aangeduide bezwaar ontstaan, dat kinderen, die de eerste beginselen der Grieksche en Latijnsche talen leeren, en zij, die hen daarin onderwijzen, zich verheven achten boven de leerlingen en leeraren in technische vakken. In den tegenwoordigen toestand der maatschappij moet al wat de wis- en natuurkundige

wetenschappen in minachting kan brengen, zorgvuldig worden vermeden. Bij de hier te lande nog hier en daar heerschende begrippen is dit dubbel noodzakelijk. Oude en nieuwe talen, wis- en natuurkundige wetenschappen, oudere en nieuwere geschiedenis behooren evenzeer als voorbereidende studien tot vorming van van het aankomend geslacht te worden beschouwd, voor welke loopbaan ook de jongelieden zich bestemmen.

Verscheidene leden meenden dit punt te meer op den voorgrond te moeten stellen, omdat, naar hunne overtuiging, de thans daaromtrent in de memorie van toelichting vooruitgezette denkbeelden tot verwarring moeten leiden en zelfs met elkander in strijd schijnen. In de memorie van toelichting wordt beweerd, dat het Latijn in de rijks-hoogere burgerscholen een ongelijksoortig element zou zijn en tot niets leiden. Vervolgens wordt echter erkend, dat er jongelieden zijn, die — ofschoon het wel niet in de bedoeling liggen kan, hen van deze scholen uit te sluiten — eenige kennis van het Latijn behoeven, zoo als aanstaande apothekers, veeartsen en bloemisten. Van dezen wordt gezegd, dat zij zich de genoemde taal elders kunnen eigen maken, hetzij in een gymnasium, hetzij door bijzonder onderwijs; hetgeen zeker van zelf spreekt, maar dan toch niet voor de volledigheid van het onderrigt in de hoogere burgerscholen pleit. Maar hoe laat zich nu daarmede de onmiddellijk volgende stelling rijmen, dat op de scholen, genoemd in art. 21 van het ontwerp, de Latijnsche taal in het plan van inrigting kan worden opgenomen? Voor zoover het openbaar of gesubsidieerde scholen geldt, zou, in het stelsel der regering, die taal uit deze instellingen geweerd moeten worden.

Er is meer. Terwijl in het stelsel der wet de gymnasia zelve niet onder het middelbaar onderwijs worden begrepen, zullen de tweede afd. dier instellingen voortaan als middelbare scholen worden beschouwd en alle bepalingen der tegenwoordige wet op haar van toepassing zijn (memorie van toelichting.) Maar zal dan voor deze afd. tweeërlei regt gelden? Zal zij als onderdeel van het gymnasium onder toezigt van kuratoren, als „onmiskenbare inrigting van middelbaar onderwijs” (memorie van toelichting, bladz. 7) onder toezigt van den inspekteur en van de plaatselijke kommissie voor het middelbaar onderwijs staan? Zal zij ook in zoo ver als hoogere burgerschool worden beschouwd, dat zij noodwendig moet hebben een eigen direkteur (art. 23 van het ontwerp); zoo ja, hoe zal diens betrekking tot het hoofd van het gymnasium zijn? Zullen voorts op zoodanige tweede afd. de eindexamens moeten gehouden worden op de wijze in art. 55 van het ontwerp voorgeschreven, ook al wil het reglement van het gymnasium het anders?

De regering schijnt deze zwarigheden gevoeld te hebben. Zij zegt in de memorie van toelichting: „De regeling van het middelbaar onderwijs zal denkelijk hier en daar opheffing der tweede afdeelingen en hare verandering in *zelfstandige* hoogere burgerscholen ten gevolge hebben.” Men erkent, dat, waar dit het geval is, de voorafgaande bedenkingen veel van hare kracht verliezen. Nu is het echter niet duidelijk, of de bedoelde verandering bloot fakultatief, dan wel noodzakelijk wezen zal. De bedoelde leden wenschten omtrent dit punt eene stellige verklaring van de Regering te erlangen.

Maar hoe zal het, ook na zoodanige afscheiding, vroeg men verder, met de eerste afdeeling der gymnasia gaan? Op die eerste afdeeling zal, gelijk in de straks aangehaalde plaats der memorie van Toelichting wordt te kennen gegeven, de studie der oude talen en van de oudheid in het algemeen ook in 't vervolg gepaard gaan met die van moderne letteren, geschied-, wis- en natuurkundige wetenschappen. Waarschijnlijk zal op deze instelling het 3de lid van art. 11 der wet worden toegepast, en zullen zij dus gedeeltelijk tot het hooger, gedeeltelijk tot middelbaar onderwijs behooren. Kwam „*de hoofdstrekking der school*”, waarvan in dit verband der memorie van toelichting wordt gewaagd, eeniglijk in aanmerking, zij zouden uitsluitend onder het hoogere onderwijs moeten worden gerangschikt. Gesteld het eerste heeft plaats, worden dan de reeds vermelde bedenkingen omtrent het tweeërlei toezigt enz. niet weder ook voor de eerste afdeeling der gymnasia toepasselijk? In elk geval worden ook op de eerste afdeeling de leerlingen toegelaten aanstonds nadat zij de lagere school hebben afgeloopen en ontvangen zij daarop dadelijk het tweeërlei onderrigt. Niemand, der zake kundig, zal beweeren, dat anders dan in naam en op het papier, het onderrigt, door dezelfde leeraren aan leerlingen van gelijken leeftijd en gelijksoortige opvoeding, aan dezelfde inrigting gegeven, ongelijkslachtig wezen kan.

Nu rijst echter nog eene andere bedenking. Volgens art. 21 van het ontwerp, zoodanig als het in de memorie van toelichting wordt opgehelderd, kan, gelijk reeds herinnerd werd, het plan van inrigting eener middelbare school in dier voege worden uitgebreid, dat het ook het onderwijs in be klassieke talen in zich opneemt. De mogelijkheid bestaat dus, dat aan de gymnasia het karakter worde gegeven van scholen van middelbaar onderwijs met uitgebreid plan van inrigting, en dat die school in haar geheel onder het bereik der voordragt der wet valle. In dat geval zou de tegenwoordige wijze van beschouwing bloot worden omgekeerd. Thans loopen de klassieke talen het overige als eene soort van aanhangsel mede. Voortaan zou het middelbaar onderwijs ook op deze scholen hoofdzaak, beoefening der oude talen aanvulling worden. Deze onderstelling erlangt te meer kracht wanneer men het oog slaat op de te vestigen rijks-hoogere burgerscholen. Indien niet de gemeenten de jaarwedden, die zij betalen, nog opdrijven, zullen de bekwaamsten der leeraren de voorkeur schenken aan de rijksdienst. Aan de rijksinrigting zal het middelbaar onderwijs ruimer in omvang, beter van gehalte en vermoedelijk goedkooper zijn dan aan de gemeente inrigting. Overal derhalve, waar eene rijksschool verrijst, zal de gemeente door haar eigenbelang gedreven worden om het gymnasium, dat te zeer kwijnt om de daaraan bestede kosten waard te zijn, op te heffen en het onderwijs in de klassieke talen over te laten aan de vrije mededinging, of — des noods onder aanbod van vergoeding van meerdere kosten — er op aandringen, dat in het plan der rijksschool de oude talen mede worden begrepen. Zoo doende zou de regeling van het middelbaar onderwijs, zoo als die wordt voorgesteld, op het lot van verscheidene der gymnasia van beslissenden invloed zijn. Zij zou, ofschoon dit geenszins in de bedoeling ligt, hunnen ondergang bewerken.

Naar aanleiding van deze gedachtenwisseling werd door vele leden gevraagd welke bepaalde en afdoende reden bij de regering bestaat, om het voorbereidend onderwijs in de oude talen en letterkunde niet onder het middelbaar onderwijs te begrijpen.

Ook de uitsluiting van het militair onderwijs van de tegenwoordige regeling werd door enkele leden niet goedgekeurd. De regering beroept zich, ter verdediging dier uitsluiting, op art. 15 der wet op het lager onderwijs. Maar gold het daarbij niet iets anders dan men hier voornamelijk op het oog heeft, te weten het onderwijs aan militairen, dat is aan volwassenen, gegeven? De militaire kweekscholen vertoonen zich in een geheel ander licht dan de soldatenscholen. Het brengen dier instellingen onder het bereik der wet zou het groote nut kunnen hebben, dat de daar werkzame officieren, die thans misschien te zeer aan reglementen hechten, hunne kweekelingen meer als aanstaande staatsburgers leerden beschouwen, waartoe de opneming van het Nederlandsche staatsregt en van de staathuishoudkunde onder de leervakken op deze scholen of akademien zou kunnen medewerken. Was de „*exceptioneele aard van het militair onderwijs*” een hinderpaal tegen de regeling daarvan bij *deze* wet, er ware daaraan te gemoet te komen door de zaak tot onderwerp te maken van eene afzonderlijke wet. Art. 194 der Grondwet vordert dan toch wettelijke regeling der inrigting van het openbaar onderwijs zonder eenige uitzondering.

De vraag werd voorts op nieuw gedaan, of het wets-ontwerp wel overeenstemt met het ook in de tegenwoordige memorie van toelichting vooruitgezet beginsel, dat het daarbij om algemeene voorbereiding, niet om professioneele instruktie in de bijzonderheden te doen is. Eenige leden konden die vraag niet toestemmend beantwoorden. Zij beriepen zich op het eerste lid van art. 13, volgens hetwelk de daar omschreven burgerscholen voornamelijk bestemd zijn voor aanstaande ambachtslieden en landbouwers; op de programmata der hoogere burgerscholen in de artt. 16 en 17, die het bewijs medebrengen, dat deze scholen bijna uitsluitend naar de behoeften van hen, die zich voor de polytechnische school bekwamen, zullen worden ingerigt; en vooral ook op de artt. 19 en 20 wegens de landbouwscholen. Deze laatsten zouden dan toch bepaald professioneel zijn; terwijl de middelbare school algemeene opleiding ten doel moest hebben en eigenlijke vakstudie eerst later komen moest.

Andere leden achtten deze bedenking niet vrij van overdrijving. Op de gewone burgerschool althans zagen zij in de vorming van den leerling voor het bedrijf, waaraan hij zijn leven wijden zal, geenerlei bezwaar. Integendeel zou die vorming, al wilde men ze ook afrigting noemen, door deze jongelieden, die na het verlaten der middelbare school dadelijk het bedrijvig leven intreden, hoogst nuttig kunnen zijn. Voor den meer beschaafden stand was de zaak eenigzins anders. De daartoe behoorende jongelieden hadden zoo veel haast niet om een winstgevend beroep of bedrijf te aanvaarden. Zij zouden in den regel de verkregen algemeene kennis later op het bedrijf, waaraan zij zich wenschten te wijden, leeren toepassen. Daarom waren de meesten dezer leden insgelijks niet voor bepaalde landbouwscholen gestemd, althans voor zoover het onderwijs aldaar eene hoogere vlugt nam. De al te wetenschappelijk gevormde landbouwer was, blijkens de ondervinding, doorgaans minder geschikt voor de praktische uitoefening van zijn bedrijf. Enkele leden voegden er bij, dat, zoo er in deze rigting iets gedaan moest worden, men het daarom meer dan de regering scheen te vermoeden op de pogingen van bijzondere personen of vereenigingen kon overlaten. Het openbaar maken van het tegenwoordig wets-ontwerp had reeds het nadeelig uitwerksel gehad, dat de Hollandsche Maatschappij van Landbouw van haar plan tot oprigting van landbouwscholen had afgezien.

In elk geval behoorden, naar veler oordeel, wanneer van rijkswege landbouwscholen wierden opgerigt, in de tegenwoordige wet ook sprake te zijn van scholen voor handel en zeevaart. Die beide takken van volksbestaan konden in menig opzigt met den landbouw op ééne lijn worden gesteld. Zij verdienden evenzeer dat voor behoorlijke opleiding tot de uitoefening daarvan door den Staat wierd zorg gedragen. Vele anderen ... punt ... regering ... meenden zij, ... de ... vaartscholen op voldoende wijze in de behoefte voorzien, en dat nu de wet waarborgen geeft dat het zeevaartkundig onderwijs, althans voor zoover het van meer wetenschappelijken aard is, niet dan aan bevoegde leeraren zal worden toevertrouwd, in dit opzigt niet meer kan worden verlangd. De scholen, waar men de jongelieden vormt, die zich voor de koopvaardijvaart bestemmen, zouden toch ook moeijelijk rijksinstellingen kunnen worden, al ware het slechts omdat op de meeste geen doorloopende kursus gehouden wordt, maar de theoretische opleiding door eene praktische wordt afgewisseld.

Dat bij de wet thans ook aan meisjesscholen wordt gedacht, die meer tot het middelbaar dan tot het lager onderwijs behooren, keurde men goed. Alleen werd de twijfel geopperd, of de bepaling van art. ... van het ontwerp, volgens hetwelk de akte, in art. ... van de wet op het lager onderwijs vermeld, bevoegd maakt tot het geven van onderwijs aan middelbare scholen wel genoegzaam is. Die akte geeft toch geenerlei bevoegdheid tot het geven van onderwijs in vreemde talen, en bij de middelbare scholen voor meisjes zal het wel voornamelijk op verder voortgezet onderrigt in die talen aankomen.”

De Eerste Kamer en de Staatsbegrooting.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft in de zitting van Dingsdag jl. een aanvang gemaakt met de beraadslagingen over de staatsbegrooting ... en op dit oogenblik zijn reeds de acht eerste hoofdstukken afgehandeld, welke allen aangenomen zijn. Hoofdstuk Koloniën blijft dus nog over en daaromtrent zal waarschijnlijk heden het pleit beslist worden.

Dewijl wij, wegens het gewigt van het onderwerp, het belangrijkste punt van het voorloopig verslag der Tweede Kamer omtrent het wetsontwerp op het Lager Onderwijs mededeelen, ontbreekt ons heden de ruimte om de gevoerde beraadslagingen der Eerste Kamer zelfs beknoptelijk te doen kennen.

Wij bepalen ons dus tot het opsommen van de namen der leden, die over de begrooting in het algemeen het woord gevoerd hebben, daarbij doende opmerken dat vooral de koloniale politiek ter sprake gebragt en bestreden werd, en tot het mededeelen van den uitslag der stemmingen over hoofdst. I–VIII. Bedoelde sprekers zijn de heeren: Schimmelpenninck van der Oije, van den Heim van Duivendijke, Fransen van de Putte, Hartsen, Cremers, Michiels van Kessenich, van der Lek de Clercq, Blankenheim, van Andringa de Kempenaer en de ministers van Financiën en Binnenlandsche Zaken.

In de zitting van Woensdag werden hoofdstukken I en II (Huis des Konings en hooge Kollegien van Staat, en Kabinet des Konings) met algemeene stemmen aangenomen.

In diezelfde zitting werd een aanvang gemaakt met de behandeling van hoofdstuk III A. (Departement van Buitenlandsche Zaken).

De beraadslaging in de zitting van Vrijdag voortgezet, werd in eene avondzitting ten einde gebragt, waarna het hoofdstuk in stemming kwam en met ... tegen 12 stemmen werd aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren: Hartsen, Fransen van de Putte, van Andringa de Kempenaer, van ... van Pallandt, Vrints, Beerenbroek, Blankenheym, van der Lek de Clercq, Sassen, van Sasse van Ysselt, ... bel, Cremers, Michiels van Kessenich, Cost ..., van Swinderen, Bosch van Drakestein, van der ... meulen, Hartsen, 't Hooft van Benthuizen, de ... de Pitié en van Beeck Vollenhoven.

Tegen hebben gestemd de heeren: Quintus ..., van Steenwijk, van Wessem, Huydecoper, van ... seyeen, Borsel van Hogelanden, van Heeckeren, Wassenaer van Rhemen van Rhemenshuizen, van Amerongen, Schimmelpenninck van der Oije,

Nsipen van Pannerden, van der Heim van Duyvendijke, Tonckens en de Voorzitter.

Vervolgens werd hoofdstuk III B (Administratie voor de Zaken der R. K. Eeredienst) na weinige diskussiën, met 32 tegen 2 stemmen aangenomen.

Tegen de heeren: van Nispen van Pannerden en van der Heim van Duijvendijke.

Nog werden in die avondzitting aangenomen, na korte diskussie, hoofdstuk IV A (Departement van Justitie,) met algemeene stemmen; en hoofdstuk IV B (Administratie voor de Zaken der Hervormde en andere Eerediensten behalve die der R. K.) met 32 tegen 2 stemmen.

Tegen de heeren: van Nispen van Pannerden en van der Heim van Duijvendijke.

Over hoofdstuk V (Departement van Binnenlandsche Zaken), werd beraadslaagd in deze avondzitting en in de zitting van Zaturdag jl., waarna het met 33 tegen slechts 1 stem, hetgeen opmerking verdient, aangenomen werd. *Tegen* de heer van der Heim van Duijvendijke. Afwezig waren de heeren: Rijsterborgh, van Meeuwen, van Doorn, van Eysinga en van Weel.

Vervolgens werden met algemeene stemmen (34) stemmen aangenomen hoofdstuk VI (Departem. van Marine) en, VII A (Nationale schuld); en na breedvoerige beraadslaging, met 25 tegen 9 stemmen, hoofdstuk VII B (Depart. van Financiën.)

Tegen stemden de heeren: van Andringa de Kempenaer, de Villers de Pité, van Wessem, van der Lek de Clercq, van Heeckeren van Wassenaer, Cremers, Taets van Amerongen, van Nispen van Pannerden en Hartsen.

— In de avondzitting van Zaturdag, eindelijk, werd, na gevoerde beraadslaging, hoofdstuk VIII (Depart. van Oorlog) met 33 tegen 1 stem aangenomen.

Met gespannen verwachting, zien wij den uitslag van de stemming over het Departement van Koloniën te gemoet.

STAATKUNDIG OVERZIGT.

De telegraaf heeft Vrijdag jl. uit Rome gemeld dat de H. Vader op Kersdag de kerkdienst op het Vatikaan niet heeft kunnen verrigten, uithoofde van eene ligte ongesteldheid. Haasten wij ons echter de geloovigen gerust te stellen. De ongesteldheid, waaraan het geëerbiedigd Opperhoofd der Katholieke wereld lijdt, heeft Zijne Heiligheid niet verhinderd de leden van het korps diplomatiek, welke bij den H. Vader geakkrediteerd zijn, afzonderlijk te ontvangen.

De minister van Binnenlandsche Zaken in de Kerkelijke Staten heeft eene cirkulaire uitgevaardigd, waarbij aan al de provinciale autoriteiten bevolen wordt over te gaan tot de vorming der kiezerslijsten en tot andere formaliteiten, welke noodzakelijk zijn voor de verkiezing van de leden der gemeenteraden. In de maand Mei aanstaande moet de helft der gemeenteraadsleden op die wijze vernieuwd worden. Op dat tijdstip zullen de onderdanen van den H. Vader voor de eerste maal hun kiesregt uitoefenen.

Daar de gemeenteraadsleden de leden den provinciale vergaderingen kiezen, zullen deze laatste ook een uitvloeisel van de volksstemming worden, zoowel als de afgevaardigden bij de Staats-consulta van financiën, die door den souverein benoemd worden onder de door de provinciale raden gekozen onderdanen.

Tot dit punt gekomen, blijft er niets meer over dan aan de afgevaardigden der consulta de beraadslagende stem te geven om hen in het bezit te stellen van al de voordeelen der vertegenwoordigende gouvernementen. 't Schijnt dat men binnen kort tot deze koncessie zal komen. Nu het Pauselijk gouvernement *uit eigen beweging* in de oude eischen der diplomatie toegestemd heeft, zullen wij zien wat de diplomatie voor de regten des H. Vaders zal weten te doen.

De aartsbisschoppelijke zetel van Parijs wordt bedreigd den uitstekenden prelaat te verliezen, die denzelven met zooveel onderscheiding bekleedt. Mgr Morlot is zoo ernstig ziek dat hij Vrijdag jl. de laatste H. Sakramenten ontvangen heeft. Zijne vikarissen-generaal hebben zich gehaast eene cirkulaire te rigten tot de pastoors van het aartsbisdom ten einde gebeden te verordenen om aan God het herstel van den waardigen prelaat te vragen. De H. vader heeft aan Mgr. Morlot zijnen zegen gezonden.

— Uit Genua, 23 December, wordt gemeld dat Garibaldi, uit Pisa vertrokken ten einde naar Caprera scheep te gaan, zijn verblijf te Livorno verlengt, alwaar hij omringd is door een zeker aantal zijner warmste aanhangers, die hem zouden willen aanzetten naar Napels te gaan, alwaar zij verzekeren dat hij door de bevolking in zegepraal zou gedragen worden.

Eene depêche uit Turijn, 24 December, meldt echter dat Garibaldi reeds den 22sten op Caprera is aangekomen.

Eene depêche uit Athene meldt dat de werkzaamheden van de algemeene stemming geëindigd zijn, dat de uitslag geheel en al gunstig is voor prins Alfred en dat „de openbare meening in hare keuze blijft volharden, hopende dat het beginsel der nationale souvereiniteit zal eindigen met al de hinderpalen der diplomatie te boven te komen!" Zoo Engeland, dat van zijn goeden wil voor de handhaving van het protokol van Londen getuigd heeft, zich thans met de Grieken op het terrein der volkssouvereiniteit en des algemeenen stemregts kwam te plaatsen, wat zou Frankrijk dan tegen hetzelve opwerpen?

Zoo de werken van het algemeen stemregt niets tegen de konstitutieve handelingen van het algemeen Europeesch regt, en tegen de traktaten vermogen, is alles wat in Italie tegen de traktaten gedaan is, van nul en geener waarde. En zoo het algemeen stemregt in Italie tegen de traktaten regt heeft gehad en hen beheerscht, ziet men niet wel in krachtens welk beginsel het hun in Griekenland zou ondergeschikt wezen.

De verdere tijdingen, uit Griekenland, loopende tot den 24 dezer, zijn belangrijk. Eene depêche uit Londen is in de straten van Athene aangeplakt geworden en in de dagbladen dezer hoofdstad openbaar gemaakt. Zij houdt in dat Engeland de Ionische eilanden aan de Grieken afstaat, onder voorwaarde dat Griekenland gevolg geeft aan de verbindtenissen, door de voorloopige regering in hare eerste proklamatie, op zich genomen, betreffende de eerbiediging van de bestaande traktaten, alsmede dat een kandidaat voor den troon zal gekozen worden, die de goedkeuring van hare Majesteit de koningin wegdraagt.

In dezelfde berigten wordt verder beweerd, hetgeen echter bevestiging behoeft, dat de heer Elliot, na zijne zending in Griekenland vervuld te hebben, naar Konstantinopel zou gaan om aan den Sultan voor te stellen in eene uitbreiding van de Grieksche grenzen te bewilligen. Bij de verkiezingen hebben de vooruitstrevenden de overwinning behaald op de gematigden; zelfs heeft de heer Boulgaris te Lepante de nederlaag geleden tegen den heer Botzaris. Het voorloopig gouvernement verontrust zich over deze overwinningen, welke door groote stoffelijke wanorden in de provinciën verwikkeld worden.

Eindelijk wordt in die berigten nog gemeld dat in onderscheidene provinciën van Griekenland de struikroover̃ij buitengewoon toeneemt. Zouden ook in Griekenland, even als in Italie, de aanhangers van de gevallen dynastie struikroovers genoemd worden? Wij weten 't niet; intusschen, neemt de regering maatregelen om de orde te herstellen in Argos en Nauplia. Coroneos, de opperbevelhebber van de nationale garde is ontevreden; maar men hoopt met hem tot eene schikking te komen.

Ziethier, volgens de *Frankfürter Zeitung*, de grondslagen van de voorgestelde verdeeling der afgevaardigden tusschen de verschillende Staten van Duitschland: „Oostenrijk zou naar deze bijeenkomst 30 leden zenden, over de Duitsche provinciën verdeeld en door de provinciale Landdagen gekozen. Pruissen 30 leden, door de tweede kamer gekozen; Beijeren 10, Saksen, Hanover, Wurtemberg elk 6, Baden 5, Keur-Hessen en het groot-hertogelijk Hessen elk 4, allen door de twee kamers gekozen; Holstein 2, Luxemburg 2, Brunswijk 2, Mecklemburg Schwerin 2, Mecklemburg Strelitz 2, Nassau 2, Weimar 2, Meiningen 1, Koburg Gotha 1, Altenburg 1, Oldenburg 1, Anhalt-Dessau en Anhalt Bernburg 1 te zamen, de twee Schwartzenburgen 1 lid, Waldeck en de twee Lippen 1 lid, de twee Reuss 1 lid, de twee vrije steden elk 1. Homburg en Lichtenstein zouden niet vertegenwoordigd worden."

Paleis-intrigues, door uit de voorkamers gekomen jonge ambtenaren geleid, en welke reeds sedert verscheiden maanden voortduren, dreigen het Turksche gouvernement omver te werpen, zonder er zelfs den kapudan-pacha, schoonbroeder des Sultans, van uit te zonderen.

Een bloedige veldslag is onder de muren van Fredericksburg geleverd tusschen de Noordelijken en Zuidelijken van de Amerikaansche Unie. Men zal er de bijzonderheden van vernemen. Volgens de laatste depêche hebben ten slotte de Noordelijken de nederlaag geleden, die Fredericksburg hebben ontruimd en weder over de Rappahannoch zijn teruggetrokken.

AMERIKA.

NEW-YORK, 15 Dec. De veldslag bij Fredericksburg is den 13den begonnen met een aanval der Noordelijken, die een hunner korpsen tegen de infanterie der Zuidelijken deden oprukken. Deze lieten hunne artillerie eene voorwaartsche beweging maken, met het gevolg dat de Noordelijken in hunnen marsch gestuit en tweemaal teruggeslagen werden, waarna eene aanzienlijke versterking de terugwijkende korpsen te hulp kwam. Het gevecht werd daarop van beide zijden met nieuwe kracht tot laat in den avond voortgezet, waarna de linkervleugel der Zuidelijken genoodzaakt werd, met verlies van 400 man aan gevangenen, ongeveer eene mijl terug te trekken. De Noordelijken hebben vervolgens den nacht op het slagveld doorgebragt. Van hunne zijden zijn de generaals Jackson en Bayard, benevens een groot aantal officieren gesneuveld, terwijl vijf hunner generaals gekwetst zijn. Overigens is het verlies aan beide zijden aanzienlijk te noemen. Den volgenden dag hebben de Zuidelijken onmiddellijk al het noodige gedaan om hunne versterkingen en positiën uit te breiden en te verbeteren. Naar men zegt, worden zij door zeven defensielijnen verdedigd. Men verwacht, dat generaal Burnside, bevelhebber der Noordelijken, heden een nieuwen aanval zal doen.

— 17 December. Generaal Burnside, opperbevelhebber der Noordelijke troepen heeft met zijn geheel korps de stad Fredericksburg ontruimd en is over den Rappahannock teruggetrokken. De algemeene veldslag van den 13den is geëindigd met den nederlaag der bondstroepen.

FRANKRIJK.

PARIJS, 25 Dec. De *Moniteur* bevat het navolgende bulletin: De Pauselijke nuntius heeft aan den minister van Buitenlandsche Zaken namens den Paus eene som van 10,000 fr. ter hand gesteld, ten behoeve der arbeidende klassen van het departement van Beneden-Seine. Deze gift was vergezeld van de navolgende verklaring: „Het doet Z. H. leed, dat de staat zijner financiën hem belet een ruimer offer te brengen, maar hij heeft hiermede toch aan de Fransche natie een bewijs willen geven van sympathie, in dank voor de vele blijken van gehechtheid, die hem van de zijde van Frankrijk ten deel vallen."

NEDERLAND.

'S HERTOGENBOSCH, 29 December.

Z. M. heeft benoemd bij het wapen der inf., tot 2de luit.: bij het 1e reg.: de serg. W. J. Kalshoven en H. H. Rink, van het instr.-bat., T. M. Keyser, van het 4de, L. W. J. J. Ramaer, van het 1e, en L. J. A. J. Broman, van het 8e, alsmede den serg.-maj. C. F. Westenburger, van het 6e reg.; bij het 2e reg.: de serg. H. Pothoven, van het 6e, H. C. Smallenbach, van het 1e, F. de Grooff, van het 5e, J. C. T. Bouwman en L. P. van der Wal, van het 7e, J. Vlam van het 6e, C. L. Beck en P. F. de Kok, van het 8e reg.; bij het 3de reg.: den serg.-tit. K. H. Duycker en den serg. E. D. H. Mac-Leod, beiden van het reg. gren. en jagers, den serg. F. C. P. M. Watrin, van het 1e, den serg.-tit. R. de Lannoy, van het reg. gren. en jagers, de serg. L. H. M. Genet en J. K. C. Pompe van Meerdervoort, van het korps, en den serg.-maj. G. J. Noy, van het reg. gren. en jagers; bij het 4de reg.: de serg. A. Boxman, van het 2e en H. P. Muller, van het 5e reg., W. H. N. 's Graeuwen, van het instr.-bat., J. N. Hardeman, van het 2e, K. W. P. Seeuwen, van het 8e, en H. P. Prins, van het 7e reg.; bij het 5de reg., de serg. J. H. van Moll, van het instr.-bat., A. W. van Roggen van het 8e reg., en W. M. A. Buffart, van het instr.-bat., den wachtm. titul. H. G. J. van Hoogstraten, van het 8e reg. drag., de serg. G. A. Leussen van het instr.-bat., A. Jouquière van het 7e reg., en jhr. H. L. A. J. Bowier van het 2e reg., jhr A. W. Bowier van het instr.-bat., en J. E. van Rossem van het 6e reg.; bij het 6e reg.: de serg. C. C. Krieger van het 1e reg., G. J. Bomberg van het instr.-bat., W. F. van Limborch van der Meersch van het 7e, A. E. Moojart en den serg. titul. A. B. J. H. Verlinden van het 4e reg., de serg. C. van Essen van het reg. gren. en jag. L. L. Huigens van het 8e, en J. van Voorthuysen van het 7e, den serg.-maj. N. Bergman van het instr.-bat., en den serg. E. T. Picard, van het 7e reg.; bij het 7e reg., de serg. A. Stokhuyzen, van het instr.-bat., B. J. J. Magnin, van het 4e, F. H. A. A. Wagner, van het 3e, J. F. Sachse, van het korps, P. L. Halderiet, van het 2e, E. Muller en L. W. Muller, beiden van het reg. gren. en jag.; en den serg.-maj. A. W. Constant, van het korps; bij het 8e reg.: de serg. A. S. de Ronde Bresser, van het 7e, J. F. Smith, van het 1e, J. P. G. van Baar, van het 3e, A. J. van Ling, van het 5e, C. F. Verkerk, van 6e, M. Forissen, van het 1e, G. J. A. Verstegen van het 5e en S. S. P. Lang, van het 8e reg.

Z. M. heeft benoemd tot 2en luit.: bij het 2e reg. vesting-artill. den serg.-titul. E. Thesingh, van het 1e reg. vest.-artill.; bij het 3de reg. vesting-artill.: de serg.-titul. J. W. N. Verwey en P. van der Meer, van het 2e en 1ste reg. vesting-artillerie.

Heden avond ten 6 ure vergadering van den Gemeenteraad, waarin zal worden gehandeld over: *a.* ingekomen stukken; *b.* verslagen; *c.* aan de orde gestelde zaken als: 1o. vaststelling van het maximum van den onderstand voor 1863; 2o. benoeming van *a.* een lid in het kollegie van Regenten over de Godshuizen en de algemeene armen, waartoe worden voorgedragen de heeren: 1o. Jos. van Gulick van Pelt, aftredend

lid; 2o. jhr J. F. ridder de van der Schueren; *b.* een lid der plaatselijke schoolkommissie waartoe worden aanbevolen de heeren: 1o dr H. Rapmund, aftredend lid; 2o. R. A. van Zuijlen jr.

—

De heer J. Bouman, een van de verdienstelijke leden van het orchest der liedertafel *Oefening en Uitspanning*, en gunstig bekend wegens zijn violoncel- en contrabas-spel, is, na een vergelijkend examen tusschen 12 sollicitanten, benoemd tot organist der R. K. parochie te Hulst, in Staats-Vlaanderen.

—

Wij vernemen dat de Vereenigde 's Hertogenbossche stoomboot-maatschappij koncessie erlangd heeft tot het in de vaart brengen van nog twee stoombooten, zoodat in den aanstaanden zomer dagelijks drie en in den volgenden winter dagelijks twee diensten van 's Bosch naar Rotterdam en van Rotterdam naar 's Bosch zullen plaats hebben. De handel van onze stad en provincie zullen voorzeker door die vermeerdering niet weinig gebaat worden.

—

Op den avond van 24 December jl. is Helmond voor de eerste maal door gaz verlicht. De goede kwaliteit der gaz wordt algemeen geroemd en men kent gaarne deswege den verdienden lof toe aan den daarsteller, den heer van der Made uit Dordrecht.

—

In den nacht van 26 op 27 December jl. heeft in de R. K. kerk te Lieshout, nabij Helmond, een diefstal plaats gehad.

De dieven zijn door het raam boven den biechtstoel ingebroken en hebben al het goud van het O. L. Vrouw-beeld, kelk, zilveren kroonen, zilveren sloten van missalen, een best kasuifel, het geld uit de offerbus en andere kleinigheden ontvreemd; men heeft echter de ijzeren kast, waarin de monstrans wordt bewaard, niet kunnen openbreken. De waarde van de gestolen voorwerpen wordt op f 500 geschat.

—

Het heeft den Koning behaagd kwijtschelding van de straf des doods te verleenen aan F. Heugten, die door het Prov. Geregtshof in Noordbrabant, den 16 Okt. jl. daartoe werd veroordeeld ter zake van moord, op de 71jarige vrouw J. M. Rovers te Asten gepleegd, zijnde die straf veranderd in eene tuchthuisstraf voor den tijd van twintig jaren.

—

De Arrondissements-regtbank alhier heeft den veldwachter van Loon op Zand, Mansveld, verdacht van het maken van een valsch procesverbaal en het doen van eene valsche verklaring onder eede voor het kantongeregt te Waalwijk, op vordering van het openbaar ministerie, buiten vervolging gesteld, en hem onmiddellijk uit de gevangenis ontslagen.

—

In de residentie loopt algemeen het gerucht, dat bij verwerping van de begrooting van Koloniën, de heer van Heukelom, lid der Tweede Kamer, reeds zou zijn aangewezen als Minister van Koloniën.

—

Het Belgisch Weekblad *La Paix*, den spoorweg van Turnhout naar Holland besprekende, zegt dat het Belgisch gouvernement aandringt op de rigting van Tilburg met dubbele vertakking op Breda en 's Bosch. De Holl. maatschappij zou de direkte rigtingen van Turnhout naar Breda en van Turnhout naar Eindhoven verkiezen; men hoopt echter dat het Belgisch plan zal aangenomen worden. De aanstaande ineensmelting der maatschappijen Antwerpen-Rotterdam, Lier-Turnhout en Herenthals-Leuven met de Belgische Oostspoorweg-maatschappij zal alzoo de spoedige uitvoering der lijn Turnhout-Tilburg nog vergemakkelijken.

—

's HAGE, 27 Dec. Gister avond omstreeks half tien ure is er in de Roomsch-Katholieke kerk op het Binnenhof brand ontstaan. De brand op het voor de zangers bestemde koor, waarschijnlijk door het vuur eener stoof ontstaan, deelde zich weldra aan den vloer, de balustrades en de banken mede. Gelukkig is men door spoedig aangerukte hulp er in geslaagd den brand in den aanvang te stuiten.

ARNHEM, 27 Dec. Het prov. geregtshof van Gelderland heeft heden middag uitspraak gedaan in de zaak van Leonardus Josephus Brouwers en bij een breedvoerig gemotiveerd arrest dezen beschuldigde met schuldigverklaring aan broedermoord in den nacht van 27 op 28 Maart jl. te Simpelveld gepleegd, tot eene tuchthuisstraf voor den tijd van twintig jaren veroordeeld.

—

249ste STAATS-LOTERIJ.

Prijzen van f 100 en daarenboven. — 5de Klasse.

13de lijst. No. 4102 f 1500; No. 49480 f 1000; No. 4067, 6918, 7061, 7119, 13139, 13437, 14574 f 400; No. 6046, 11904, 13754, 18108 f 200; No. 1306, 2461, 3584, 5277, 6608, 6746, 7650, 10176, 13373, 17030, 17572, 17639, 18955 f 100.

14de lijst. No. 2450 f 25000; No. 1085 f 2000; No. 17593 f 1000; No. 2685, 2733, 4999, 6622, 8642, 12402, 14948, 15529 f 400; No. 175, 2583, 5042, 7587, 8695, 18868, 19651 f 200; No. 840, 1827, 2972, 7127, 7328, 9176, 9470, 15208, 15434, 15603, 16125, 17941, 19640 f 100.

15de lijst. No. 12985 f 1000; No. 12183, 12630 f 400; No. 18808 f 200; f 1730, 2900, 4044, 5032, 8145, 8341, 9547 10607, 11716 13597 13968, 16850, 16957, 27332 f 100.

16de lijst. No. 19304 f 1000 en premie f 30000; No. 19453 f 400; No. 11330, 14087 16049 f 100 en premie f 3000.

NASCHRIFT

Eene korrespondentie uit Parijs 27 Dec. meldt dat Mgr de aartsb[illegible] den namiddag overleden is in [illegible]. Volgens een telegram uit [illegible] 28, daarentegen, zou Mgr Morlot niet dood zijn, maar zijn toestand voortdurend veel bezorgdheid inboezemen.

PARIJS, 29 Dec. De *Moniteur* bevat een rapport van den heer Fould over Frankrijks financielen toestand. De minister raamt het bedrag der uitgaven voor de Mexikaansche expeditie gedurende 1862 op 83 millioen, en acht het tekort op de ontvangsten gedurende dat jaar op 35 millioen, die aan het wetgevend ligchaam zullen aangevraagd worden. De minister doet uitkomen, dat 's keizers afstand van het prerogatief tot het openen van buitengewone kredieten, niet eenig nadeel heeft toegebragt aan den geregelden loop der dienst. Hierna komt de heer Fould tot het budget van 1863. 's Lands inkomsten, zegt hij, nemen bij voortduring toe; het overschot op het budget van 1863 kan op 110 millioen geraamd worden; door die baten kan men de kosten voor Mexiko en de onvoorziene uitgaven gedurende 1863 bestrijden. Het gewone budget van 1864 zal aangeboden worden met een overschot van 4 millioen, zijnde het buitengewoon budget geraamd op 104 millioen. Het gezamenlijke bedrag der vroegere deficits is 848 millioen; dit cijfer is sedert niet toegenomen. Zonder de buitengewone uitgaven, die hare nadeelige werking op het dienstjaar 1862—1863 hebben doen gevoelen, zou het mogelijk zijn geweest het dienstjaar 1864 met een normalen toestand te doen beginnen. Dit zoo wenschelijk resultaat is nu alleen verdaagd geworden. Het deficit gaat 's lands hulpbronnen niet te boven; elk denkbeeld om een beroep te doen op het openbaar krediet, mag men dus ter zijde stellen. Deze verzekering, aldus eindigt het rapport, herhaal ik aan Uwe Majesteit.

ADVERTENTIEN.

† Heden overleed tot onze innige droefheid ons oudste kindje **MARIA ANNA CORNELIA.**

's Hertogenbosch, 24 *December* 1862.

A. F. X. LUIJBEN.
C. M. A. S. LUIJBEN.
geb. ALLARD.

EEN HULPONDERWIJZER

voor de **Openbare School**, tel *Erp*, wordt gevraagd op eene jaarwedde van **f 300.—**, welke met **f 50.—** wordt verhoogd indien de benoemde in het bezit is van eene toelating voor het Fransch.

Sollicitanten adresseren zich, onder overlegging der bij de wet vereischte stukken, *franco* aan Burgemeester en Wethouders dier gemeente.

Door overlijden,

WORDT UIT DE HAND TE KOOP AANGEBODEN:

EEN HUIS,

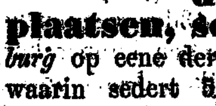

bevattende onderscheidene **beneden- en bovenkamers, zolders en kelders**; voorts, **bergplaatsen, schuur, erf** en **tuin**, te *Tilburg* op eene der beste standen, bij de Groote Markt, waarin sedert 50 jaren met het beste succes TABAKSKERVERIJ, HANDEL IN KRUIDENIERSWAREN en SLIJTERIJ IN WIJNEN EN LIKEUREN is uitgeoefend.

De affaire kan ook met de voorhandene goederen en de Firma worden overgenomen.

Te bevragen, bij den heer M. A. VAN VELTHOVEN, te *Tilburg*, en den Notaris A. J. VERSCHURE, aldaar.

DE ZALF EN PILLEN

VAN

HOLLOWAY.

Vooraf gewaarschuwd, vooraf gewapend.

In de laatste herfst- en eerste wintermaanden dit onschatbare geneesmiddel het beste behoed[…] zijn voor ongemakken. Menige ongesteldheid […] hare oorzaak in eene verzuimde koude, en de[…] kan ons maanden lang de grootste pijn doen […] Beide kwalen kunnen ontworteld worden door de[…] met deze zalf, die de ontsteking verhindert, goe[…] te wrijven en de zuiverende pillen te gebruiken. […] ondervinding van 25 jaar heeft de deugdelijkheid […] deze geneesmiddelen bewezen, want bijna nooit […] zij vruchteloos aangewend. De pillen en de zalf […] pen elkander onderling. Zij zuiveren het bloed, […] len deszelfs loop en oefenen den heilzaamsten inv[…] uit over elk in- en uitwendig orgaan. Ongelijk […] andere verdrijvende middelen zijn de medicamen[ten] van Holloway altijd onschadelijk.

Door het vermeerderd debiet

zijn de prijzen als volgt:

Doosjes Pillen

f 0,80, f 1,35, f 3,00, f 6,75, f 13,50, f 20,50.

Potjes Zalf

f 0,80, f 1,85, f 3,00, f 7,05, f 13,85, f 20,25.

Zijn op *franco* aanvragen à kontant te bek[omen] bij H. van Goorbergh te *Breda*; bij J. P. Verl[…] te *Bergenopzoom*; bij G. [illegible] te *Tilburg*; bij de [W.] J. H. Gruijters te *Eindhoven*, en bij J. Straat[…] Hoofddepothouder te *'s Hertogenbosch*; alsmede in [Hol]loway's etablissementen te *Londen*, 244, Strand, [en te] *New-York* 80 Maiden-Laine.

MARKTBERIGTEN.

SCHIEDAM 27 *December*.

Moutwijn per Ned. Vat zonder fust	f 13—	zonder
Jenever	18.50	
Amst. Proef	19.75	
Spoeling per ketel	2.10	

Beursttijdingen.

BEURS VAN AMSTERDAM.

27 December.

	Rente	Laagste koers	Hoog[ste]
NEDERL. Certifik. W. S.	2 1/2	64 3/8	64
Dito dito dito	3	76 3/4	
Dito dito dito	4	99 3/4	99
Amortisatie Syndikaat	3 1/2		
BELGIE, Cert. Adm. Belg. B.	2 1/2		
Dito Botsch.	2 1/2		
FRANKRIJK. Orig. Certifik.	3		
SPANJE. Obligatien.	2	45 15/16	
Dito	3		
Dito Binnent. à 6 m.	3	49 5/16	49
Coupon Bewijzen.		9 3/8	
Amortisabele Schuld		23 [illegible]	23
PORTUGAL. Oblig. te Lond.	3	45 7/8	
Dito 1856.	3	45 1/8	45
RUSLAND. Bij Hope en Co.	5	101 7/8	102
Dito A° 1828—1829	5	100 3/4	
Negot. 1831 en 1833	5		
Insch. bij Stieglitz. 5e S.	5	84 [illegible]	
Dito [illegible]	5	91	91
POLEN. Amd. met L. fl. 500			
Schatkist Obligatien	4		
OOSTENRIJK. Metaliek	5	59 7/8	60
Dito rente te Amsterd.	5	77 3/4	7[…]
Dito Nationale	5	65 11/16	65
Dito	2 1/2	30 1/2	30
MEXIKO te Londen.	3	29 9/16	29
GRENADA	4 1/2		
Dito Uitgestelde	1 1/8		
ECUADOR	1	17 1/4	
VENEZUELA. te Londen	3	27 5/8	27
GRIEKEN	5	12 7/8	13
BRAZILIE 1824	4 1/2	90 7/8	

Laatste Prijzen ten 5 ure: Integralen — — sche 2 pCt. — Binnenl. 3 pCt. — Metall. 59 3/4. Dito Nationale 65 9/16

PRIJZEN DER COUPONS.

Metalliek	f 24,70	Dito Nationale	f 2[…]
Div. Eng. per *L.*	- 11,62 1/2	Eng. Rus. per *L.*	- 11[…]
Fransche	- 55 1/4	Belgische	- 55[…]
Pruissische	- 34 1/4	Hamb. Russen	[…]
Russen in Z. R.	—	Russen in Z. R. [illegible]	—
Pools, in Fl.	- 26 7/8	Napelsche	-
Spaans, in Piast.	—	Sweedsche, Fr	-

WATERHOOGTE TE GRAVE EN 's BOSCH.

GRAVE: 27 Dec. 8 el 3 d. [illegible] A P. *gewassen* [illegible]
28 Dec. 8 el 34 d. boven A P. *gewassen* [illegible]
De middelbare rivierhoogte te Grave is 6.75 el [illegible]
's BOSCH 28 Dec. [illegible] d. boven A P. *gew.* [illegible]
29 Dec. 03 el 78 d. boven A P. *gew.* [illegible]

Gedrukt en uitgegeven
Bij de Wed. D. A. A. [illegible] ROOIJ te 's Bosch.